

Életvezetési készségek fejlesztése: a SUPREM-program

Development of life skills: the SUPREM program

Hégető Katalin

Összefoglalás

A tanulmány a tizenévesek pályaválasztásához, a mindennapok kihívásaival való megküzdéshez kapcsolódó általános életvezetési kompetenciák szükségességére és fejlesztési lehetőségeire összpontosít. Célja az Erasmus+-program támogatásával megvalósult nemzetközi oktatásfejlesztési SUPREM (Successful Preparation Model for Schools) projekt keretén belül kifejlesztett szellemi termékek bemutatása. Mindezzel szeretne hozzájárulni a közoktatásban dolgozó pedagógusok, szülők és diákok támogatásához a pályaválasztás időszakában, a sikeres döntéshozatalhoz, az egyéni képességeknek megfelelő továbbtanulási utak megválasztásához, ösztönzve az élethosszig tartó tanulás folyamatába való aktív bekapcsolódást.

Kulcsszavak: *pályaorientáció, életvezetési készségek, élethosszig tartó tanulás, tizenévesek*

Abstract

The study focuses on the necessity and the opportunities to develop general life skills related to teenagers' career choices and coping with everyday challenges. The aim is to present the intellectual outputs developed in the framework of the international education development project Successful Preparation Model for Schools (SUPREM), supported by Erasmus+. In this way, it wants to contribute to supporting teachers, parents and students in public education in the period of career choice, in making successful decisions, in choosing pathways to further education according to individual abilities, and in encouraging active involvement in the lifelong learning process.

Keywords: *career guidance, life skills, lifelong learning, primary school students*

Bevezetés

Napjainkban az információs, tudásalapú társadalomban a tanulóknak releváns készségekre van szükségük ahhoz, hogy sikeresek legyenek az életpályájuk folyamán. Ilyenek például az alapkészségek mellett a tanulási és innovációs készségek, a karrier- és életvezetési készségek, valamint a digitális készségek (Trilling & Fadel, 2009). E készségek fejlesztése pedagógiai irányváltást igényel annak érdekében, hogy a tanulók a 21. században leginkább keresett tudással rendelkezzenek a munkaerőpiacon (Kivunja, 2014, Rios et. al., 2020). Tanulmányunk célja egy nemzetközi oktatásfejlesztési projekt, a SUPREM (Successful Preparation Model for Schools) bemutatása, amely hozzájárul a tanulók életvezetési készségeinek fejlesztéséhez, az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges kompetenciák kialakításához, valamint a pályaorientáció támogatásához, segítséget nyújtva a

tanulók, pedagógusok és szülők számára a partnerekkel közösen kidolgozott szakmai anyagok által.

Rohamosan változó világunkban új szakmák váltják fel a régieket, átalakulnak a munkaerőpiaci igények, de változhat az egyén pályairányultsága is az élet folyamán (Kenderfi, 2011, Rahman, 2019). A pályorientáció ezért az egész egyéni életutat végigkíséri (Vámosi, 2015). A közoktatásban dolgozó pedagógusok legtöbbször egyéni úton, a számukra éppen elérhető információk alapján próbálják támogatni, tájékoztatni a diákokat és a szüleiket a szakmai pályára való felkészülésben. Gyakran a tanulók, a pedagógusok és a szülők önállóan küzdenek meg ezzel a feladattal. Jelenleg a széles körű, mindenki által elérhető, a különböző élethelyzetek és igények szerint árnyalt háttértámogatás nem garantált a számukra (Borbély-Pecze et al., 2013). Általában a civil és a szociális szférában zajlik bizonyos szintű életpálya-tanácsadás, esetenként tanácsadási kompetenciával nem rendelkező szakemberek által (Borbély-Pecze, et al., 2013; Fazakas, 2004). Számos tanulmány azt mutatja, hogy az életvezetési programok elősegítik a serdülők holisztikus fejlődését, beleértve a pszichoszociális kompetenciákat és a tanulmányi eredményeket (Catalano et al. 2012; Harris & Cheney 2018; January et al. 2011; Taylor et al. 2017, idézi Shek et al., 2020).

A tizenévesek életében az első kulcsfontosságú döntéshelyzetet a pályaválasztás jelenti, amelyben a szülők is fontos szerepet töltenek be. A továbbtanulási utak, a jövőbeli szakma megválasztásához háttérismeretekre és strukturált gondolkodásra van szükség, amely számos készséget és alkalmazható tudást igényel a tizenévesektől. A pályaválasztást sok esetben befolyásolják a szülői elvárások és a szociális környezeti hatások (Andor-Liskó, 2000). Az iskola nagymértékben segítheti a pályorientációs folyamatot, a megfelelő pedagógiai értékelési módszerek alkalmazásával, személyiségfejlesztő tevékenységekkel (Borbély-Pecze et al., 2020, Kennedy & Sundberg, 2020).

Ideális esetben a serdülők olyan jövőbeli szakmát keresnek, amely megfelel a szocializációjuk során kialakult énképüknek és képességeiknek (Super, 1984). Nemcsak Magyarországon, hanem Romániában is szükség van ilyen programokra. Ezt támasztják alá Fazakas (2004) eredményei, aki összehasonlította a romániai és a magyarországi iskolai pályorientációs tevékenységére vonatkozó ajánlásokat, rendelkezéseket és törvényi szabályozásokat, és mindkét ország esetében rámutatott a pályorientációs szakemberek (tanárok, pszichológusok) hiányára. Mahanta és munkatársai (2021) áttekintő tanulmányukban vizsgálták a Life Skills Education program (LSE) jelentőségét a tizenévesek általános fejlődésére, egészségfejlesztésére vonatkozóan. Az eredményeik igazolják, hogy az életvezetési készségek bevezetése a serdülőkor korai szakaszában elősegíti a fejlettebb pszichoszociális kompetencia kialakulását.

Az élethosszig tartó tanulás a gyakorlatban

A tudásalapú társadalomban meg kell találni az egész életen át tartó (Lifelong learning, LLL) és az élet teljes körére kiterjedő (Life-wide learning, LWL) tanulási folyamatba való aktív bekapcsolódási lehetőségeket. Az élethosszig tartó tanulás fogalma az OECD és az Európai Unió közvetítésével az 1990-es években került előtérbe. Ezt követően jelent meg a Lifelong guidance (LLG) fogalom, amelyet Borbély-Pecze és munkatársai (2013) életpálya-tanácsadásnak neveznek. Magyar és munkatársai (2018) értelmezése alapján a LLG „humántőke-beruházást” jelent, amely a folyton átalakuló munkaerőpiachoz való alkalmazkodást teszi lehetővé.

Az egész életen át tartó kompetenciafejlesztés folyamatában Vass (2009) kiemeli az érzelmi-akaratú tényezők és az attitűdök szerepét. A folyamatos tanulás kihat az élettartamra, az egészség megőrzésére is. A tanult emberek egészségtudatosabb életmódot folytatnak, többet sportolnak, jobban odafigyelnek a helyes táplálkozásra, inkább képesek az öngondoskodásra és a szűkebb

családi vagy tágabb társadalmi környezetük támogatására (OECD, 2010a idézi Csapó, 2015). A tudás generálja a fejlődést, ez maga után vonja a magasan képzett munkaerő jelenlétét a munkaerőpiacon, emiatt elengedhetetlen az élethosszig tartó tanulásra való készség elsajátítása (Stöckert-Kozák, 2014).

Az életvezetési kompetencia fogalma, elemei

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) megfogalmazása alapján az életvezetési készségek (life skills) olyan pszichoszociális és interperszonális készségek, amelyek segítik a döntéshozatalt, a problémamegoldást, a kreatív és kritikus gondolkodást, fejlesztik a hatékony kommunikációt, a megküzdést a mindennapok kihívásaival szemben, valamint az önszabályozást az egyén életében (WHO, 2020). Az UNICEF Értékelő Hivatalának megállapítása szerint a pszichoszociális készségek köre tág, általában a jóllétre irányulnak, és lehetővé teszik az egyének számára, hogy képesek legyenek hatékonyan megbirkózni a mindennapi élet követelményeivel és kihívásaival (UNICEF, 2012). Hozzáteszi ez a dokumentum azt is, hogy a fogalom értelmezése kultúrák és élethelyzetek függvényében változik. A szakirodalomban gyakran kompetenciaterületként, akár kulcskompetenciaként értelmezik az életvezetési készségek együttesét. Míg az angol nyelvű szakirodalomban elsősorban készségekként (skills) hivatkoznak rá, hazai viszonylatban gyakori az életviteli kompetencia megnevezés is, ami megjelenik az általános és a középiskolai tantervekben; előfordul tantárgyakhoz kötötten, műveltségi területeken belül vagy interdiszciplináris, illetve rejtett tantervi elemként (Énekes & Juhász, 2013).

A WHO javasolja ezen készségek fejlesztését szolgáló ismeretek oktatását (Life Skills Education) (UNICEF, 2019). Az életvezetési készségeken alapuló oktatás (Life Skills-based Education, LSBE) interaktív tanítási és tanulási folyamat, amely lehetővé teszi a tanulók számára azon ismeretek, attitűdök, képességek elsajátítását, amelyek hozzásegítik őket az egészséges életmód kialakításához. Prajapati és munkatársai (2017) tanulmányukban rámutattak, hogy az életvezetési készségek oktatása hatékony a problémák széles körének megelőzésében, mint például a kábítószerrel való visszaélés, a tinédzserkori terhesség, az erőszak, a zaklatás, továbbá elősegíti az önbizalom és az önbecsülés növelését a serdülők körében.

Az egyéni életutak minőségét, az életszínvonalat, a mindennapokat a szocializáció mellett alapvetően az életviteli kompetencia is befolyásolja (Gönczöl & Vass, 2004). Az Európai Unió 2010-es támogatási politikájában kulcsfontosságú szerepet töltenek be a szociális, életviteli és környezeti kompetenciák a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatása szempontjából, a 2020-as célok között a korai iskolaelhagyók arányának csökkentése szerepel (Csapó et al., 2004). A szociális és életviteli kompetencia körébe olyan attitűdök, készségek és képességek tartoznak, amelyek alapját képezik az egyén belső, személyes harmóniájának és társadalmi beilleszkedésének (Énekes & Juhász, 2013). Kiss (2009) szerint az életvezetési kompetenciának fő eleme az énhatékonyság, amely visszajelzést ad a problémamegoldás sikerességéről vagy a kudarcról az önreflexió által. Az énhatékonyság élményének fokozódása elősegíti a megvalósíthatatlannak tűnő célok elérése iránti törekvést (Lent et al., 2001). Az énhatékonyság kialakulásában fontos szerepet játszanak a mások által nyújtott modellhatások, a meggyőződés és a bátorítás (Pogátsnik, 2015). Ugyanakkor a szocializáció folyamán felmerülő problémák, valamint a kedvezőtlen környezeti tényezők hátráltathatják a készségek fejlődését.

Az életvezetési kompetencia fejlesztése – a SUPREM-projekt

A köznevelési stratégiai partnerség projekt négy európai ország, ezen belül hét partnerszervezet együttműködésével, a magyarországi Qualitas T&G Tanácsadó és Szolgáltató Kft koordinálásával valósult meg az Erasmus+-program támogatásával a 2019–2022 közötti időszakban. A projekt-partnereket oktatási intézmények és különböző háttérrel rendelkező szervezet képviselték:

1. Olaszország: Istituto Comprensivo Perugia 2. oktatási intézmény; Cooperativa Sociale Borgorete szociális egyesület;
2. Magyarország: Maroslelei Általános Iskola; Qualitas T&G Tanácsadó és Szolgáltató Kft; M-Around Tanácsadó és Szolgáltató Kft;
3. Románia (Csíkszereda): József Attila Általános Iskola;
4. Hollandia: Menat B.V.

A projekt célja, hogy az iskolák - a tanárok és a szülők támogatásával - segítsék a tanulókat életvezetési készségeik fejlesztésében az életcéljaik optimális elérése érdekében, az együttműködést és a kommunikációt támogató környezet kialakítása révén. A projekt folyamán a partnerekkel közösen négy szellemi terméket (Intellectual Output, IO) dolgoztunk ki és fordítottunk le a partnerek nyelvére, amely elérhető a projekt honlapján. A négy szellemi termék a következő: (IO1) Oktatási portfólió, (IO2) Tanári továbbképzés anyaga, (IO3) Szülői útmutató, (IO4) Online értékelő eszköz. A továbbiakban e szakmai anyagok rövid bemutatására kerül sor.

Oktatási portfólió az alapvető életvezetési készség fejlesztéséről

A tanulóknak és tanároknak szánt oktatási portfólió 10 tematikus területet fed le, tartalmilag változatos tevékenységeket foglal magában, amelyek az adott tanulócsoporthoz sajátosságaihoz, igényeihez igazíthatók. A modulok témakörei a következők: 1. A jövő tervezése, 2. A célok meghatározása, 3. A meghatározott célok elérésének tervezése, 4. Felelősség, felelős döntéshozatal – „12 hónap”, 5. Autonómia, önálló munkaszervezés – „lakatlan sziget”, 6. Saját életszervezés – „akadályverseny”, 7. Együttműködés, egymástól tanulás – „ha lenne...”, 8. Időgazdálkodás, 9. A szerepminták fontossága/a példaképek szerepe, 10. A tanulás, mint élmény – „irodalmi kávéház”.

A modulok egymástól függetlenek, és iskolai vagy iskolán kívüli tevékenységek keretében valósíthatók meg. A tananyag az alapvető életvezetési készségek fejlesztését szolgálja tanári kézikönyv és tanulói feladatlapok formájában. A tanári kézikönyv magában foglalja a tananyagot előzetesen tesztelő pedagógus kollégák és diákok visszajelzései alapján megfogalmazott utasításokat.

A tevékenységek összeállításánál a partnerszervezetek olyan témaköröket választottak, amelyek felkészítik a tanulókat a jövőkép kialakítására, a rövid és hosszú távú célok megfogalmazására, az együttműködésre, ugyanakkor az önálló munkavégzésre, valamint a döntéshozatalra és az egyéni felelősségvállalásra is. A modulok a tanulásieredmény-alapú (TEA) szemléletet érvényesítik. A tanulási szakasz kimeneti követelményeire (learning outcomes) helyezik a hangsúlyt, a tudás, a képesség, az attitűd és az autonómia kategóriáknak megfelelően. A tudás kategóriába az adott témakörhöz tartozó fogalmak, tények, meghatározások, összefüggések ismerete tartozik. A képesség kategória a kognitív, kreatív, procedurális, ismeret alkalmazó tudást a gyakorlati szempontból írja le. Az attitűd és autonómia deskriptorok (Farkas, 2017) az elkötelezett, önálló, felelősségteljes feladatvégzés mértékét határozzák meg. A kimeneti követelmények meghatározzák, hogy a tanuló az adott tanulási szakasz befejezésekor milyen szintű ismeretekkel rendelkezik, mennyire érti ezen ismeretek közötti összefüggéseket, továbbá, hogy milyen mértékben tudja önállóan, felelősségteljesen alkalmazni a megszerzett tudást.

Az 5. modulban például egy expedíció szervezése a feladat egy lakatlan szigetre, amelyben szükség van csapatmunkára, hatékony kommunikációra, egyéni felelősségvállalásra, önreflexióra. A tanulók a játék során megismerhetik a PDCA (Plan Do Check Act) módszert, és ezt követve határozzák meg a célokat, teendőket, valósítják meg a tervet, ellenőrzik az eredményeket. Ha szükséges, akkor újraterveznek, korrigálják az eredményeket. A módszer alkalmazásával megtervezik a csapat túléléshez szükséges stratégiáit, bemutatják és értékelik terveiket.

A tanári továbbképzés

A tanári továbbképzés célja, hogy ráirányítsa a pedagógusok figyelmét az életvezetési készségek fejlesztésének jelentőségére az iskolai és az iskolán kívüli tevékenységek során. Az egyéni tanulásra is alkalmas képzés tananyaga egy komplex módszertani segédlet, amely útmutatást és háttérinformációt tartalmaz a tanulói modulok pedagógiai értelmezéséhez, sikeres végrehajtásához, valamint az önfejlesztéshez, a módszertani eszköztár bővítéséhez a kezdő és a gyakorló pedagógusok számára egyaránt.

A modulok három-három tematikus egységet foglalnak magukban, mindegyik a tanulási eredmény alapú szemléletet követi. Farkas (2017) szerint a képzési program tanulási eredmények általi megközelítése segítséget nyújt a kimeneti követelmények konkrétabb, átgondoltabb meghatározására, amely objektívebb értékelést von maga után az adott tanulási eredmények teljesítése érdekében.

Az életvezetési készségek és fejlesztési lehetőségeik az iskolai oktatásban

Ebben a modulban a tréning résztvevői a tematikus egységeknek megfelelően (1. Mit látok a tükörben? 2. Életvezetési készségek és az iskola, 3. Életvezetési kompetenciák és fejlesztési lehetőségeik az iskolai oktatásban) a tanulásieredmény-alapú szemlélet tükrében megismerik az életvezetési kompetenciák különböző megközelítéseit.

Az első témakör tevékenységei által a résztvevők végiggondolják saját életvezetésüket. Elkészítik az életútjukat ábrázoló görbét, amelyen öt, számukra kiemelten fontos életeseményt tüntetnek fel, majd elemzik a megadott szempontok alapján, és a beszélgetések által visszajelzést kapnak az énhatékonyaságukról.

A saját élményeken alapuló tanulás során tapasztalatokat szerezhhetnek a tudatos életvezetés fontosságáról, fejlesztésének szükségességéről. A harmadik modulban elsajátíthatják az INSERT (Jelölés) technikát, az életvezetési kompetenciákról szóló szöveg olvasása közben különböző jelekkel látják el a szöveget annak megfelelően, hogy az olvasottak egybeesnek-e korábbi ismeretekkel, jelennek-e meg új elemek stb. A modul végén lévő feladatok megoldásával ellenőrizhetik tudásukat.

A tanulói kurzus módszertana

A modul egymásra épülő, egymással szorosan összefüggő tanulási egységekből áll, amelyek az innovatív módszerek alkalmazásához szükséges ismereteket, tanulásszervezési formákat, a pedagógiai gyakorlathoz szükséges gondolkodási és kommunikációs stratégiákat mutatják be a tematikus egységeknek megfelelően (1. A pedagógiai projekt, 2. Pedagógus szerepek a fejlesztésben, 3. Módszertani segédlet).

Az első rész részletesen kitér a pedagógiai projekt jellemzőire, előnyeire, amely lehetőséget ad a magasabb szintű kognitív tevékenységekre a Bloom-taxonómiai rendszernek megfelelően. Különböző módszertani ajánlást tesz a tanulói projektek megvalósításához olyan módszerek és tanu-

lásszervezési módok alkalmazásával, mint például a kollaboratív tanulás, a differenciálás, a játékosítás vagy a drámapedagógia.

A második rész tevékenységei a megváltozott pedagógusi szerepekre, a reflektív gondolkodásra, a professzionális kommunikáció jelentőségére és az élethosszig tartó tanulás szemléletmódjának kialakítására hívják fel a figyelmet. A tudatos kommunikáció szempontjából kiemeli a tranzakcióanalízist, mint hatékony pedagógiai eszközt, amelyet Berne (1984) a társas érintkezés alapjának tekint.

A harmadik modul a pedagógusok módszertani eszköztárát bővítheti, számos nemzetközi szakirodalmat és innovatív módszereket tartalmazó linkgyűjteményt tartalmaz. Az eredményes egyéni tanulás érdekében nem ajánlott változtatni a modulok meglévő sorrendjén, az elméleti rész feldolgozását kérdések és feladatok segítik.

A szülői együttműködés fokozása

A tanárok és a szülők összefogásának, harmonikus együttműködésének kiemelt szerepe van az oktató-nevelő munkában. A család és az iskola közötti kapcsolat kiépítésében fontos szerepe van az osztályfőnöknek, aki ismeri a hatékony kommunikáció formáit, adott helyzetben a megfelelő kommunikációs csatornát használja, ösztönzi és igyekszik bevonni a szülőket a közös tevékenységekbe. A modul tematikái (1. Kommunikáció a szülők és az iskola között, a célok közös meghatározása, 2. Megosztott felelősség, 3. Szülők, mint példaképek) nagy hangsúlyt fektetnek a szülő–pedagógus–iskola komplex kapcsolatának megteremtésére és fenntartására, a szülői közösség és az iskola közötti kommunikáció jelentős szerepére, a célok közös meghatározására, a megosztott felelősségre.

Az iskola, valamint a tanárok és az osztályfőnök elvárt feladata, hogy elnyerje és megtartsa a szülők bizalmát, valamint kialakítsa az iskolával való kapcsolat igényét a szülők részéről. A modulok tevékenységei ezen törekvések megvalósításához, fejlesztéséhez nyújtanak segítséget, problémafelvetésekkel, ötletekkel. Az első modul a szülők és az iskola közti kommunikációs igények felmérési lehetőségeit mutatja be. A felelősségvállalást szolgáló tevékenységek használhatók szülői értekezleteken, beszélgetést indíthatnak el a pedagógus és a szülők között. Az osztályfőnök az iskola és szülők együttműködésének fokozására rugalmasan, ugyanakkor következetesen alkalmazza a különféle kommunikációs és kapcsolattartási stratégiákat. A „szülők, mint példaképek” című tematikus egység azt hangsúlyozza, hogy a gyerekek számára példaképként szolgálhatnak a közvetlen környezetükben élő helyi kiemelkedő, közéleti személyek, mint például a tanárok, szülők. A „Példaképtérkép” című feladatban az áll, hogy (ez a feladat a projekt szellemi terméként megjelent kiadványban benne van) az osztályfőnök kezdeményezzen beszélgetést az osztályában lévő gyermekekkel a szüleik foglalkozásáról, szabadidős tevékenységéről, sportteljesítményéről, életútjáról. Vezesse rá a tanulókat arra, hogy bárki lehet pozitív, példaértékű személyiség, nem szükséges ehhez világraszóló teljesítmény. Egy előzetes, szülők részére készített kérdőívvel, amely kitér az iskolai végzettségre, foglalkozásra, szabadidős és önkéntes tevékenységekre is, az osztályfőnök informálódhat arról, hogy ki, milyen példát mutathat.

A tanárok és szülők szövetsége az oktatásért

Az eredményes oktató-nevelő munkához elengedhetetlen a jó kapcsolat kialakítása az iskola és a szülői közösség között. A személyes kapcsolat kialakításához nem elegendők a fogadóórák, a szülői értekezletek. A kölcsönös bizalom kialakításához ennél sokkal több együtt töltött minőségi időre lenne szükség. Kutatási eredmények bizonyítják, hogy a szülők partnerként való bevonása a különböző iskolai rendezvényekbe, valamint az iskola iránt tanúsított pozitív szülői attitűd jelen-

tős mértékben befolyásolja a gyermekek tanulási motivációját, viselkedését és eredményeit (Lanert & Szekszárdi, 2015).

A modul tematikus egységei (1. A tanárok és szülők szövetsége az oktatásért, 2. Közös felelősség vállalása, kössünk megállapodást a szülőkkel! 3. Bevonódás – szülői részvétel a pedagógiai munkában) ötleteket, konkrét tevékenységeket javasolnak a pedagógusoknak a családok iskolai részvételének megtervezéséhez, valamint bevonásukhoz az intézményi döntéshozatalba és a különböző iskolai tevékenységekbe. Egy magyarországi hatásvizsgálat rávilágít arra, hogy a szülők bevonódása a tehetségfejlesztés terén is kiemelkedő fontossággal bír (Bagdy, Kövi & Mircics, 2014 idézi Koltói et al., 2019).

A szülői útmutató

Az útmutató a szülőket célozza meg, akik döntés előtt állnak kamasz gyerekeik jövőbeli tanulmányait illetően. A valós helyzeteket bemutató 18 esettanulmány különböző konfliktushelyzetek elemzésével mutatja be a lehetséges kezelési stratégiákat a diák, a család és a tanár szemszögéből, ösztönözve az önreflexiót, és hasznos online forrásokat kínál minden esethez a javasolt stratégiák megértéséhez. Az esettanulmányok az iskolaválasztáshoz kötődnek (pl. 2. Iskolaválasztás családi elvárás miatt? 5. Iskolaválasztás a művészi tehetségek követésére? 11. Iskolaválasztás önbizalomhiány miatt?) Gyakran előfordul, hogy a tanulók elképzelése nem egyezik a családtagjaik nézeteivel. Az ilyen esetekre javasolt tanulói stratégiák között szerepel a célok meghatározása, az elérésük megtervezése, az önismeret fejlesztése, a példaképek megtalálása. A szülőknek javasolt stratégiák között gyakran szerepel az aktív hallgatás, valamint az empátia gyakorlása.

Minden esettanulmányhoz tartozik egy diákoknak, szülőknek és pedagógusoknak szóló útmutató, amelyben a tanulók ráismerhetnek saját problémájukra; a szülők betekintést nyerhetnek az érzelmi intelligencia területéhez kapcsolódó kompetenciákba és fejlesztésükbe; a pedagógusok eszközként javasolhatják az útmutatók és a források használatát a kollégák, a diákok, valamint a szülők részére.

A dokumentum kidolgozása a Borgorete olasz partner vezetésével történt, az esettanulmányokat pszichológus és pszichoterapeuta szakemberek ellenőrizték. A partnerországok diákjai, azok szülei és tanárai is részt vettek a nemzeti testület által készített konzultációs és visszacsatolási folyamatban.

Az online értékelési eszköz

Az értékelő eszközt a holland partner szakértői dolgozták ki a személyes fejlődés igényeinek felmérésére, amely feltérképezi a pályaválasztás előtt álló tanulók erősségeit a diák, a tanár és a szülő szemszögéből. A mérőeszköz, amely a projekt honlapján elérhető, 19 kérdésből álló kérdőívet tartalmaz, amely különböző szituációkban vizsgálja a tanuló attitűdjét. A kitöltő személy a két válaszlehetőség közötti csuszka segítségével állíthatja be, hogy mennyire azonosul azokkal. Az eredményeket egy pókhálódiaagram szemlélteti, kiemelve a két észlelt erősséget, és rövid szöveges visszajelzést ad a javasolt fejlesztési területekről.

A tanulók mellett az érintettek (szülő, tanár) is kitöltik a kérdőívet egymástól függetlenül az alapján, hogy mit gondolnak a tanulóról, milyen tapasztalataik vannak vele kapcsolatban. A kapott eredmények összevetése egy beszélgetést indít el, megteremtve ezáltal a közös munkát a tanulók fejlődése és az egyéni képességeknek megfelelő továbbtanulási út megválasztása érdekében.

A SUPREM-projekt anyagainak implementálása

A szakmai anyagokat modulonként teszteltük a partneriskolákban dolgozó pedagógusok, tanulók, szülők segítségével. A visszajelző kérdőívek eredményeinek feldolgozása után továbbfejlesztettük a szellemi termékeket. A Hollandiában és Olaszországban megvalósított diákmobilitási programok is jó alkalmat teremtettek a tanulói modulok újabb kipróbálásához. Az iskolák pedagógusai, a szülők, a diákok és a szakértők visszajelzései alapján elmondható, hogy a SUPREM-projekt szellemi termékei hiánypótló szerepet töltenek be a tizenévesek életképességeinek fejlesztésében. A szülők hasznosnak tartották a pályaválasztást érintő esettanulmányokat a konfliktushelyzetek megoldásában, valamint gyermekük jobb megismerésében, illetve képességeik és erősségeik felismerésében nyújtott segítséget számukra, amely megkönnyítette a pályaválasztás terén adódó döntéseket.

Összegzés

Az iskolának nagy felelőssége van abban, hogy a diákok megszerezzék az életkoruknak megfelelő életvezetési kompetenciákat, az alkalmazható tudást, ugyanakkor feladata az is, hogy naprakész információkkal tudjon fordulni a pályaeorientáció szempontjából a pedagógusok, szülők és diákok felé.

A pályaeorientáció hosszú folyamat, a mindennapi pedagógiai munka szerves részét kellene képeznie a tanórai és az iskolán kívüli tevékenységek összehangolásával. A nemzetközi SUPREM (Successful Preparation Model for Schools) projekt eredményeként, a partnerszervezetekkel közösen elkészített online elérhető szellemi termékek – (IO1) Oktatási portfólió, (IO2) Tanári továbbképzés anyaga, (IO3) Szülői útmutató, (IO4) Online értékelő eszköz – hozzájárulnak a pályaeorientáció előtt álló tanulók életvezetési készségeinek fejlesztéséhez. A tanároknak és diákoknak szánt Oktatási portfólió moduljai olyan témaköröket érintenek, amelyek a projektfelmérések szerint a tizenévesek számára a legfontosabbak: jövőkép, önismeret, éhhatékonyág, döntéshozatal, felelősségtudat. A modulok a tanulási eredmény alapú (TEA) szemléletet érvényesítik, a tanulási szakasz kimeneti követelményeire (learning outcomes) fókuszálva. A tanári továbbképzés anyaga ráirányítja a pedagógusok figyelmét az életvezetési készségek kialakításának, fejlesztésének jelentőségére, ugyanakkor önálló tanulási lehetőséget, tréningtananyagot kínál a módszertani eszköztár fejlesztése érdekében a pályakezdő és gyakorló pedagógusok számára. A szülői útmutató 18 esettanulmányt ír le, amelyek különböző konfliktushelyzeteket mutatnak be a tanulók iskolaválasztását illetően. Az esettanulmányok érintik a diákok, a szülők és a tanárok szerepét egyaránt. Megoldási stratégiákat, online forrásokat kínálnak a javasolt stratégiák jobb megértéséhez, az érzelmi intelligencia és az életvezetési készségek területén. Az online értékelési eszköz kérdőívalapú, a 19 különböző szituációra adott válasz jelzi a tanulóra leginkább jellemző attitűdöt, feltérképezi a tanuló erősségeit, amelyek irányadóként szolgálnak a pályaeorientáció időszakában.

A SUPREM-projekt keretében kidolgozott és a részt vevő partnerek által kipróbált sokrétű, komplex anyag hasznos eszközként járulhat hozzá az iskolák pályaeorientációs tevékenységének sikeres megvalósításához, a pedagógusi munka támogatásához.

Jegyzet

A SUPREM szakmai anyagai letölthetők a projekt honlapjáról: <http://www.suprem.eu/>

Hivatkozott források

- Andor, M. & Liskó, I. (2000). *Iskolaválasztás és mobilitás*. Iskolakultúra könyvek 3. Iskolakultúra.
- Berne, E. (1984). *Emberi játézmák*. Gondolat Kiadó.
- Borbély-Pecze, T. B., Juhász, Á. & Gyöngyösi, K. (2013). Az életút-támogató pályaorientáció a köznevelésben (1. rész). A pályaorientáció új szemlélete és a hazai helyzet. *Új Pedagógiai Szemle*, 63(5-6), 32–49.
- Borbély-Pecze, T. B., Suhajda, Cs., J., Kenderfi, M., Tajtiné-Lesó, Gy. & Juhász, Á. (2020). Pályakonstrukció és pályaalkalmasság. *Új Pedagógiai Szemle*, 70(9–10), 1-21.
- Csapó, B. (2015). A magyar közoktatás problémái az adatok tükrében. *Iskolakultúra*, 25(7-8), 4–17. <https://doi.org/10.17543/ISKKULT.2015.7-8.4>
- Csapó, B., Fejes, J. B., Kinyó, L. & Tóth, E. (2014). Az iskolai teljesítmények alakulása Magyarországon nemzetközi összehasonlításban. In Kolosi, T& Tóth, I. Gy. (Eds.), *Társadalmi Ríport* (pp. 110–136). TÁRKI.
- Énekes, Zs. & Juhász, E. (2013). Önmenedzselési kompetenciák. In Juhász, E. & Pete, N. (Eds.), *Civil dimenziók 2. Tréningek a tehetség gondozásban* (pp. 38–60). Belvedere Meridionale Kiadó.
- Farkas, É. (2017). *Segédlet a tanulási eredmények írásához a szakképzési és felnőttképzési szektor számára*. Oktatási Hivatal.
- Fazakas, I. (2004). Az iskolai pályaorientációs tevékenység új módszertani lehetőségei. Az Eszterházy Károly Főiskola tudományos közleményei (Új sorozat 31. köt.). Tanulmányok a pszichológiai tudományok köréből. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Psychologiae*, (pp. 151–165).
- Gönczöl, E. & Vass, V. (2004). Az oktatási programok fejlesztése. *Új Pedagógiai Szemle*, 54(10), 10–19.
- Kenderfi, M. (2011). *Pályaorientáció*. Digitális tankönyv. Szent István Egyetem. Letöltés dátuma: 2023. 01. 15. forrás: <https://docplayer.hu/4067071-Palyaorientacio-dr-kenderfi-miklos.html>
- Kennedy, T. J. & Sundberg, C. W. (2020). 21st Century Skills. In Akpan, B., & Kennedy, T. J. (Eds.) *Science Education in Theory and Practice*. Springer Texts in Education. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-43620-9_32
- Kiss, I. (2009). Életvezetési kompetencia. Észlelt életvezetési énhatékonyság mintázatelemzése tanácsadási szolgáltatásokat igénybe vevő felsőoktatási hallgatók mintáján. [PhD-értekezés] Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar. Letöltés dátuma: 2023. 01. 05. forrás: http://pszichologia.phd.elte.hu/vedesek/2009/KissIstvn_letvezetsi_kompetencia_PhD2009k.pdf
- Kivunja, C. (2014). Do You Want Your Students to Be Job-Ready with 21st Century Skills? Change Pedagogies: A Paradigm Shift from Vygotskyian Social Constructivism to Critical Thinking, Problem Solving and Siemens' Digital Connectivism. *International Journal of Higher Education*, 3(3), 1–11. <http://dx.doi.org/10.5430/ijhe.v3n3p81>
- Koltói, L., Harsányi, Sz. G., Kovács, D., Kövesdi, A., Nagybányai-Nagy, O., Nyitrai, E., Simon, G., Smohai, M., Takács, N. & Takács, Sz. (2019). A szülők tanulmányokba való bevonódásának összefüggése az iskolai teljesítménnyel. *Psychologia Hungarica*, 7(2), 86–103. <https://doi.org/10.12663/PSYHUNG.7.2019.2.6>
- Lannert, J. & Szekszárdi, J. (2015). Miért nem érti egymást szülő és pedagógus? *Iskolakultúra*, 25(1), 15–34. <https://doi.org/10.17543/ISKKULT.2015.1.15>
- Lent, R. W., Brown, S. D., Brenner, B., Chopra, S. B., Davis, T., Talleyrand, R. & Suthakaran, V. (2001). The role of contextual supports and barriers in the choice of math/science educational options: A test of social cognitive hypotheses. *Journal of Counseling Psychology*, 48(4), 474–483. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.48.4.474>
- Mahanta, P., Deuri, S. P. & Sobhana, H. (2021). Importance of Life Skills Education among Adolescents. *Indian Journal of Positive Psychology*, 12(4), 403–406.

- Magyar, I., Czövek, A. & Fazakas, I. (2018). Megalapozó tanulmány az életgyakorlat-alapú iskolai programok fejlesztéséhez. Líceum Kiadó.
- Pogátsnik, M. (2015). A pályadöntési folyamat, és az ezt alakító tényezők serdülő- és ifjúkorban. *EDU* 5(2).
- Prajapati, R., Sharma, B., & Sharma, D. (2017). Significance of Life Skills Education. *Contemporary Issues in Education Research*, 10(1), 1–6. <https://doi.org/10.19030/cier.v10i1.9875>
- Rahman, M. M. (2019). 21st Century Skill “Problem Solving”: Defining the Concept. *Asian Journal of Interdisciplinary Research*, 2(1), 64–74. <https://doi.org/10.34256/ajir1917>
- Rios, J. A., Ling, G., Pugh, R., Becker, D. & Bacall, A. (2020). Identifying Critical 21st-Century Skills for Workplace Success: A Content Analysis of Job Advertisements. *Educational Researcher*, 49(2), 80–89. <https://doi.org/10.3102/0013189X19890600>
- Shek, D.T., Lin, L., Ma, C.M. S., Yu, L., Leung, J. T. Y., Wu, F. K. Y., Leung, H. & Dou, D. (2020). Perceptions of Adolescents, Teachers and Parents of Life Skills Education and Life Skills in High School Students in Hong Kong. *Applied Research Quality Life* 16(5), 1847–1860. <https://doi.org/10.1007/s11482-020-09848-9>
- Stöczkert-Kozák, A. (2014). Élethosszig tartó tanulás. Nem csupán tudásátadásról van szó. Média és oktatás. *Új Köznevelés*, 70(1–2).
- Super, D. E. (1984). Leisure: What It Is and Might Be. *Journal of Career Development*, 11(2), 71–80. <https://doi.org/10.1177/089484538401100203>
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. Jossey-Bass.
- UNICEF (2012). Global evaluation of life skills education programmes. Evaluation Report. Letöltés dátuma: 2023. 01. 17. forrás: <https://evaluationreports.unicef.org/GetDocument?fileID=241>
- UNICEF (2019). Boys on the move. A trainer’s handbook for implementation of a life skills programme for unaccompanied adolescent boys and young men. Letöltés dátuma: 2023. 01. 07. forrás: <https://www.unicef.org/eca/media/10271/file>
- Vámosi, T. (2015). *Tanoncból mesterember*. Szerzői kiadás.
- Vass, V. (2009). Az attitűdök forradalma. *Iskolakultúra*, 19(7–8), 84–86.
- WHO (2020). Life skills education school handbook: prevention of noncommunicable diseases - Introduction. Geneva: World Health Organization. Letöltés dátuma: 2023. 01. 17. forrás: <https://www.medbox.org/pdf/5ec44a72478c7a5b5c309d23>

Szerző(k)

Hégető Katalin

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9238-1394>

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola

E-mail-cím: hegetokatalin@yahoo.com

